

ק"ש וממילא יחזור על ברכותיה דלא ליהוי זלזול בדרכנן כמ"ש לעיל, ולא אאריך בשאר פלפולים עמוקים שנכנסו בעלי תשובה שאינו ענין לכאן ואני חוץ למחיצתי וספרי אינם אתי, אך מ"ש שהגאון בספר ישועות יעקב העמיק עיון היכא דעשו חכמים חיזוק לדבריהם יותר משל תורה אם נודמנו דאורייתא ודרכנן יחד ולא צריך חיזוק אי מ"מ עשו חיזוק או לא, ספרו של הגאון אינו פה במחיצתנו אבל הדבר פשוט בעיני מש"ס תענית י"ז ע"ב לא נצרכא אלא לאסור יום שלפניו וכו' ר"ח דאורייתא וכו' וכן י"ח ע"א לאסור יום שלאחריו יע"ש, מבואר להדיא אפילו היכא דמקלע אהדדי בעי חיזוק והדברים מבוארים אצלנו בחידושינו שם, ואין פנאי להאריך וה' שנותיהם יאריך כנפשם היפה ונפש א"נ לכם [ולכל] עבדי ה'.

משה"ק סופר מפפ"מ

אגרת חכמת

תשובה טו (ב)

שלום להרבני המופלג מו"ה אברהם צבי ב"ר נ"י:

יקרתו הגיעני ולא ידעתיו אכנהו אך מכותלי כתבו ניכר כי בר אוריין הוא, ונפשו בשאלתו נידון כי א' התריו נגדו ומיחה שלא יעברו לפני התיבה במלבושי בגד צמר באמרו כי התפלה שבנוסח ספרד שהם מתפללים היא לעילא מכל ברכתא ואין הלובש בצמר כדאי הוא לה, אהובי ידידי הלא שניכם מודים שרוב כל ישראל מלובשים בכגדים הנ"ל ואינם חוששין שמא נתערב בהם חוט פשתן ומ"מ הגזהר קדוש יאמר לו, אבל שזה אין כדאי וראוי לעבור לפני התיבה בשביל זה הס שלא להזכיר, וגם שכנגדו החולק עליו מודה בזה אלא שאמר טעם ע"פ סוד נסתר שנוסחא ספרדית אינה סובלת זה והוא דבר שאין אני יודע מה הוא סח אולי אם יבואו דבריו אלי ויורני איך ומה ומתי אבינם וארון ביניכם אבל סתמא כפרושו הבל יפצה פיהו:

הנה כבר גליתי דעתי לכל העומדים לפני כי כך קבלתי מרבותי זצ"ל, והם מורי הגאון חסיד שבכהונה מו"ה נתן אדליר זצ"ל והגאון רבן של כל בני הגולה הפלאה ז"ל אשר מימיהם שתיתי ת"ל וממקורם חצבתי, כי כל הנוסחאות שוות זו כזו וכל שיש בזו יש בזו אלא שאין אתנו יודע עד מה, ואנו מתפללין ע"ד מתקני תפלות ונוסחאות הללו כי כולם

לדבר א' נתכוונו, כמו סגנון אחד לכמה נביאים ואין נביאים מתנבאים בסגנון אחד [סנהדרין פ"ט ע"א] כי כל נוסחא ונוסחא אינה אלא סגנון אחד משונה מחברתה אבל הם עולים למקום אחד, וכשבא נר האלקים האר"י זצ"ל ואיזן וחקק ותקן כי הוא ידע תוכן הדברים, הוא העמיד בסידורו כל דבר על מכונו וגילה תעלומות של הנוסחא ההיא הספרדית יען כי היה ספרדי ואילו הוא היה אשכנזי או היה נמצא באשכנזים איש כמוהו היה עושה כיוצא בזה בסידור אשכנזי, ועתה בדורות האחרונים הבאים בסוד ה' די להם שמבינים דברי האר"י זצ"ל אבל אין אתנו יודע להוציא כן מנוסחא אשכנזי ע"כ טוב להם להתפלל מסידור ספרדים שגרשם שם מקום ההיכלות והיחודים ע"פ האר"י ז"ל (ומה) [ממה] שיתפללו אשכנזי אע"פ שגם שם נרמז הכל והמתפלל על דעת המתקן הנוסחא ההיא עד מהרה ירץ דברו ומ"מ נוח להם להתפלל מה שמבינים ממה שמתפלל ע"ד המתקן, וע"כ מורי הגאון החסיד שבכהונה מו"ה נתן אדלער זצ"ל הוא בעצמו עבר לפני התיבה והתפלל ספרדי בסידור האר"י זצ"ל וכן מורי הגאון בעל הפלאה זצ"ל כי רק אך המה התפללו בנוסח האר"י ושום אחד מהאנשים המצורפים להמנין לא התפללו כי אם אשכנזי, ואפילו בנו הגאון בעל מחנה לוי זצ"ל לא שינה נוסחא אשכנזי ומיד אחר פטירת אביו הגאון זצ"ל ביטל הכנסת שלו והתפלל בבהכ"נ של קהל בפפ"מ והוא דבר מפורסם וידוע, והכל מטעם כי מי שאינו יודע עד מה אין לו לשנות נוסחתינו כמצווה עלינו במג"א רס"י ס"ח בשם ירושלמי ושכן כתב האר"י עצמו, והיוצא מדברינו שהמתפללים ספרדית מסתמא באו בסוד ה' ונכנסו בסתר המדרגה ויודעים מה שאומרים יפה עשו, ומי שלא הגיע לכך כגון אנחנו מה שאנו מתפללין ע"ד מתקני תפלות נוסחי אשכנזי גם תפלותינו נשמעת, אבל אין לומר שתפלה זו משונה מחברתה ואינה סובלת בגד צמר דברי הבל המה. ראה זה ראיתי במנהגי מורי הגאון מ' נתן אדלער זצ"ל שבי"ט של סוכות לא קרא ללוי למי שאוכל חדש, כי באותו זמן כבר נקצרו השעורים שהם חדש קודם העומר והלוי קורין לפניו בבי"ט של סוכות ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם וזה יברך על התורה ויקראו לפניו מקרא זה ושוב ישתה שכו וי"ש ויאכל פתו המחומץ בשמרי שכר שלרוב פוסקים גם בזה הזמן הוא דאורייתא, וכיוצא בזה השתא הכא שנת השמיטה אינו ראוי לקרות

החולקים

בתורה לא יגוש את רעהו למי שלא עשה פרוזבול ער"ה העבר בכניסת שמיטה וגם יעשה א פרוזבול ער"ה הבע"ל ביציאתו לצאת ידי כל הפוסקים החולקים בזה עיין ח"מ סימן ס"ז, כיוצא באלו ראוי להחסידיים לזהר, אבל להתפלל בכגד צמר אין לחוש לדבריו אם לא ישמיעני ויברר דבריו ויגלה לי סתריו אז אודה על האמת אם הוא אמת ומי ששמו אמת יורני דרך יבחר:

ואחתום בברכה:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה טז

שיל"ת, פ"ב יום א' ל"ח למב"י תקצ"ג לפ"ק. שלום וכ"ט לידידי הרבני המופלג מו"ה מאיר ג"י:

ג"ה הגיעני, וההכרח להשיב להחזיר לו אגרת י"ג הגאון החסיד דאזהעל אשר אמרתיו מאירים מעלפת ספירים, במ"ש בנגלות לדבר א' נתכוונו הוא ואני היש חץ מתוק מזה לענין עיקור דין של לבישת בגדי צמר אשרי הנזהר וקדוש יאמר לו, ומ"מ רוב ישראל שאינם נוהרים מאן מרמי להו מירייהו:

ומ"ש שכל הנוסחאות שוות אין כוונתי שהנוסחאות בעצמם שוות דזהו דבר שהוכחש מיניה וביה, אלא הלא פרשתי דברי שבכל הנוסחאות מרומזים כונה א' והתפלות כולם עולים עטרה לראש צדיק אלא שהלשון משתנה לפי שערו של כל א' שעולה בו על דרך שאחז"ל [סנהדרין פ"ט ע"א] נבואה א' עולה לכמה נביאים ואין ב' נביאים מתנבאים בסגנון א', כי חלילה לומר שיש שינוי בנבואה כי לא איש אל ובן אדם ויתנחם כל מה שראה ישעיה ראה עמוס ומיכה אלא שלשונותם משתנים לפי בחינתם, וה"נ בענין התפלה נחתא לעילא כמו שהוא בנבואה מעילא לתתא ומי שיש מוח בקדקדו יבין זה לאישורו, ומצוה להעתיק בכאן תשו' רלב"ח סימן ע"ד וסימן ע"ה ע"ש היטב:

ותמהתי על דברי הגאון באגרת שלו גם כי כל דבריו בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכת מחשבת, אך מ"ש כי מתפללי ספרדית קבלו

עליהם שלא להוריד לפני התיבה מי שמלכיש צמר, אם קבלה היא נקבל, אך אני רואה עיקר מתפללי ספרדית הם גולי שפאניא ופרטוגאל והמה דרים באמשטרדם ולונדון והמבורג והמה וחכמיהם בגד צמר ילבשו בתפלתם, ואם אולי כוונת הגאון על האשכנזים המתפללים ספרדית המה קבלו עליהם ועל כל הנלוים עליהם לעולם ועד שכל מי שירצה לפרוש מקהל אשכנזי ולהתפלל ספרדית מחוייב לקבל גם תקנה זו, הגה צריך שימצא כתוב על ספר התקנות באיזה זמן ובאיזה מקום התאספו ומי הם המתקנים וכל זה צריך כתוב וחתום ממופלגי דור כתקנת רגמ"ה מר"ת וסייעתו שבס' תשו' מהר"ם מר"ב:

ומה שהעתיק מעלתו מספר לקוטי אמרים אותו ספר לא נמצא בקהלתנו כי אפילו בש"ס ופוסקים כי הוא חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה אין לי פנאי לעיין באחרונים כ"א בש"ס וראשונים, ואך לא זכיתי להבין דברי הס' ההוא שכ' נוסחא ספרדית היא לבני התערובת א"כ הכהנים והלויים שיודעים שבטם לא הי' [להם] להתפלל בנוסח זה אלא נוסח ידוע לכהנים, ועוד צלע"ג הלא בימי חכמי ש"ס כבר נתערבו ולא ידעו שבטם כ"א הכהנים והלויים ודבית רבי והנשיאים שהיה יחוסם משפטיה בן אבוטל לבית יהודה, אם כן כלם התפללו ספרדית ומנין לנו בני גולה שאחר הש"ס נוסחאות אחרות מה שלא היה לחכמי התלמוד, והנה ר"א הגדול היה מבני בניו של מרע"ה כמבואר במדרש [רבה חוקת פרשה י"ט - ד'] בפסוק ושם האחד אליעזר, ור"ע תלמידו היה מבני גרים וע"כ ר"ע התפלל ספרדית ור"א התפלל נוסחא השייך לשבט לוי, ואיך כי גזר תעניתא ולא נענה ר"א ירד ר"ע ואמר אבינו מלכנו ונענה [תענית כ"ה ע"ב] ואיך יכול להיות שלוחו של ר"א ושל כל בני הכנסת ההוא והוא אינו מהם ואיך נעשה שלוחם, והנה כל חכמי צרפת רש"י ובעלי תוס' ור"מ מר"ב והרא"ש והטור כולם התפללו אשכנזית ולא ידעו שבטם ועלתה תפלתם השמימה, ור' שמעון הגדול שהאר"י ז"ל בחר בפיוטיו בר"ה ויה"כ שהם מתוקנים ע"ד האמת אחרי פיוטי הקליר והוא עצמו התפלל אשכנזית במגנצא, והגאון ר' עמרם מסדר תפלות ישראל מקומו במגנצא וראיתי קברו וכן בעל ונתנה תוקף ביתו עדיין שם, לפני כל אלו שתום תפלתם

יותר מדי והאומר לעולמו די יאמר די וקץ ותכלית
לגלותינו ואחרית טוב ותקוה טובה לגאולתינו:

הכ"ד החותם בברכה:

משה"ק סופר מפפ"מ

תשובה יז

שיל"ת, פ"ב כאור בוקר ליום ה' י"ג שבט תקצ"א לפ"ק.
שלום וכ"ט לתלמידי הרבני המובהק המופלג חרוץ
ושונן כש"ת מו"ה משה נ"י ברעזווא:

יקרתך הגיעני והנאני בדברי תורתך הראוי למי
שאומרם ושאלת חכם חצי תשובה:

והנה מה שעמדת עמ"ש בש"ע א"ח רס"י ס"ט
אם יש בני אדם שהתפללו כל אחד מהם
בפ"ע עומד אחד מהם ואומר קדיש וברכו וברכה
ראשונה של יוצר וכו' ושם במג"א ססק"ד בשם
רדב"ז ח"א סי' רמ"א א) שאם כולם כבר התפללו
ביחד ולא שמעו קדיש או קדושה לא יחזרו עוד
להתפלל לומר קדיש וקדושה ע"ש, וכ' דגול מרבבה
דנראה כחולק על ש"ע דאינו מחלק בין התפללו
כולם או לא ע"ש, והגם שאין דבריו מוכרחים דש"ע
לא מיירי אלא מפריסת שמע וברכה ראשונה שביוצר
ורדב"ז מיירי שלא יחזרו להתפלל כיון שכבר
התפללו, מ"מ כן כתב להדיא בר"ן דמייתי ב"י רס"י
זה דאפילו התפללו כולם ביחד חוזרים ונועדים
לומר קדיש וקדושה דלא כרדב"ז:

ועיינתי בפנים ברדב"ז וז"ל, דכיון דהתפללו כל
א' בפ"ע פרח מינייהו קדיש וקדושה
כדאמרין גבי ברכת המזון וכיון דפרח מינייהו אע"ג
דאח"כ נתחברו עשרה אינם יכולים לחזור ולהתפלל
קדיש וקדושה דהא לא מיחייבי תו וכו' עכ"ל
לעניינינו. והנה לא כתב בבהמ"ז דפרח זימון מינייהו
דלא מיירי בה"ג אלא בתפלה כתב דפרח חיובו
מינייהו, וכוונתו כי היכי דג' שאכלו ונתחייבו בזימון
ואירע שנתפרדו וברך כל אחד לעצמו ושוב נזדמנו
יחד אין שום ס"ד בעולם שיחזרו ויברכו בהמ"ז
כדי לזמן, דכיון דבשעה שברכו כ"א לעצמו לא היה
שייך זימון כיון שלא היו שלשתן יחד וגוף מ"ע
של בהמ"ז יצאו ידי חובתן ורק הזימון שהוא כמו

רחמנא ליצולן, וז"ל הרא"ש בתשובה מביאו ב"י
בטי"ד סס"י פ"ב על סימני עופות והיה הרא"ש אז
בארץ ספרד בטולטילא כתב וז"ל, ודע כי אני איני
אוכל על פי מסורת שלהם כי אני מחזיק המסורת
שלנו וקבלת אבותינו חכמי אשכנז שהיתה התורה
ירושא להם מאבותיהם מימי החרבן וכן קבלת
אבותינו רבותינו שבצרפת יותר מקבלת בני הארץ
הזאת נכו' עכ"ל, על כן דברי הספר הנ"ל כדברי
ספר החתום, וכבר כתב רמב"ן בספרו מלחמות חובה
כל מה שלא נמצא בש"ס בבלי וירושלמי ומדרשיהם
אין אדם מחוייב להאמינו והמאמין יאמין:

ועתה אני אדבר ואדרוש [בשלו] הנגיד מו"ה
אברהם צבי נ"י ואומר לו בודאי אם ירצה
להתקדש ולהטהר עצמו במותר לו שלא ללבוש כלל
בגדי צמר מהיום והלאה קדוש יאמר לו, אך אם
א"א לו והרי הוא ככל המון ישראל ה' ישמרם,
מ"מ אע"פ שאיני אומר שבשעת תפלה יחוש יותר
לחשש שעטנז חלילה שאם ילבש פשתן בשעת תפלה
מטעם ספק שעטנז הרי אוסר עצמו הבגדים הללו
גם שלא בשעת תפלה כיון שנכנס לבית הספק, ע"כ
אם לא ירצה להיות מהפרושים מס' הנ"ל אין חילוק
בין שעת תפלה לכל היום כלו, אך מטעם אחר אני
מחלה פניו כשמתפלל בקהל חסידים בגדי פשתן
ילבש מפני פירוד לבבות מחלוקת וזהו שט"ן ע"ז
המרקד יותר משעטנז, יתן ה' ליחד כל בית ישראל
הנפרדים עתה לג' חלקים בעו"ה חדשים וקדושים
ופרושים נא יחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך,
ע"כ לעצתי ישמע ועכ"פ בהתפלל עמהם ילבש בגד
פשתן או משי אבל לא מן הדין אלא מפני דרכי
השלום:

ועוד זה אדבר מ"ש מעלת ידידי מו"ה מאיר נ"י
למה נתתי התרה על טליתים ולא על טוך,
לשון זה אין לו מובן וכמדומה לי כך כוונתו מ"ט
מוכרי טליתים צריכים הכשר וכתב תעודה ולא מוכרי
טוך, שאלה גדולה שאל, הנה מוכרי טליתים הוא
פאבריקאנט ישראל ועושה מלאכתו בשמירה ורצה
שאתן לו כתב תעודה על זה כדי שגם החסידים
יקנו ממנו ונתתי לו, אמנם הפאבריקאנט של טוך
הם אינם נימולים ורבים הם בכל עיר ועיר ואינם
מבקשים ואינם מניחים שיעמוד שומר עליהם ע"כ
אי אפשר ליתן כתב תעודה להם, וכבר הארכתי